

The Concept of Equality in John Rawls's Justice as Fairness

Sirorat Prasri^{1*}

¹Independent Scholar, Thailand

*Corresponding author: siroratprasri5@gmail.com

Abstract

This article examines the concept of equality in the early writings of John Rawls, focusing particularly on his 1958 essay "Justice as Fairness." While this work is often treated merely as a preliminary step toward the more systematic framework presented in "A Theory of Justice," this study argues that the earlier essay contains an important conceptual foundation for Rawls's theory of justice. Using conceptual analysis, the article investigates how equality functions within Rawls's early formulation of justice as fairness. The analysis demonstrates that equality in the 1958 essay should not be interpreted as equality of economic outcomes; rather, it refers to equality of moral status and procedural conditions among persons who participate in determining principles of justice. Under such conditions, no individual can exploit structural advantages to shape rules in their favor. Equality, therefore, operates both as a moral starting point and as a structural constraint that determines when social inequalities can be considered legitimate. The article also engages with interpretations and critiques by scholars such as Brian Barry and G. A. Cohen while connecting the discussion to broader debates about equality and public policy, including insights from Amartya Sen. The study concludes that a close reading of Rawls's 1958 essay reveals the structural role of equality as the normative foundation of justice as fairness and provides a valuable framework for contemporary discussions on equality and the legitimacy of inequality in democratic societies.

Keywords: Equality, Justice, Fairness, John Rawls

มโนทัศน์ความเสมอภาคในงานเขียนความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมของ จอห์น รอร์ลส์

ศิริรัตน์ ประศรี^{1*}

¹นักวิชาการอิสระ ประเทศไทย

*Corresponding author: siroratprasri5@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคในงานเขียนระยะแรกของจอห์น รอร์ลส์ โดยเฉพาะบทความ “Justice as Fairness” ซึ่งมักถูกมองเพียงในฐานะจุดเริ่มต้นของทฤษฎีที่พัฒนาเต็มรูปแบบในงานที่ชื่อว่า ทฤษฎีความยุติธรรม (A Theory of Justice) การศึกษานี้ใช้การวิเคราะห์เชิงมโนทัศน์เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของความเสมอภาคในฐานะโครงสร้างพื้นฐานของการให้เหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรม ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ความเสมอภาคในงานปี 1958 มิได้หมายถึงความเสมอภาคของผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นความเสมอภาคเชิงสถานะและเชิงกระบวนการ ซึ่งทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขตั้งต้นของการเลือกหลักการยุติธรรมภายใต้สถานการณ์ที่บุคคลไม่สามารถใช้อำนาจหรือความได้เปรียบเชิงโครงสร้างเพื่อกำหนดกติกาให้อื้อประโยชน์แก่ตนเองได้ ความเสมอภาคจึงทำหน้าที่เป็นทั้งเงื่อนไขของความชอบธรรมทางศีลธรรมและเกณฑ์กำกับการยอมรับความไม่เสมอภาคที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง บทความยังอภิปรายข้อวิจารณ์และการตีความจากนักวิชาการร่วมสมัย เช่น เบิร์น บาร์รี (Brian Barry) และจี เอ โคเฮน (G. A. Cohen) เพื่อแสดงให้เห็นขอบเขตและความท้าทายของแนวคิดดังกล่าว ตลอดจนเชื่อมโยงกับการอภิปรายเชิงนโยบายผ่านข้อเสนอของอมาตยา เซน (Amartya Sen) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การอ่านงานของรอร์ลส์ในปี 1958 อย่างใกล้ชิดช่วยให้เข้าใจรากฐานของทฤษฎีความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายร่วมสมัยเกี่ยวกับความเสมอภาคและความชอบธรรมของความไม่เสมอภาคในสังคมประชาธิปไตย

คำสำคัญ: ความเสมอภาค, ความยุติธรรม, ความเที่ยงธรรม, จอห์น รอร์ลส์

© 2026 A-EMS: Applied Economics, Management and Social Sciences

บทนำ

นับตั้งแต่การตีพิมพ์บทความ Justice as Fairness ของจอห์น รอร์ลส์ (John Rawls) แนวคิดความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมได้กลายเป็นหนึ่งในกรอบคิดที่ทรงอิทธิพลที่สุดของปรัชญาการเมืองร่วมสมัย ทั้งนี้ก็เพราะว่างานชิ้นนี้มีได้เป็นเพียงบทความเบื้องต้นก่อนพัฒนาในภายหลังมาเป็นงานชิ้นสำคัญของเขาที่ชื่อว่าทฤษฎีความยุติธรรม (A Theory of Justice) เท่านั้น หากแต่ยังคงเป็นพื้นที่สำคัญที่รอร์ลส์วางรากฐานมโนทัศน์เกี่ยวกับความเสมอภาคในฐานะหลักการกำกับโครงสร้างพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยเอาไว้ที่น่าสนใจและค่อนข้างที่จะชัดเจน อย่างไรก็ตามในการศึกษาทางวิชาการที่ผ่านมาความสนใจจำนวนมากมักมุ่งไปที่พัฒนาการเต็มรูปแบบของทฤษฎีในงานปี 1971 คือ A Theory of Justice (Rawls, 1971) ที่แม้จะเป็นกรอบโครงทฤษฎีที่สำคัญยิ่งในการทำความเข้าใจมโนทัศน์ความยุติธรรมของรอร์ลส์ก็ตาม แต่ทว่าการทำความเข้าใจมโนทัศน์ความยุติธรรมโดยการไม่ได้กลับไปทบทวนงานเขียนในระยะแรกของเขานั้นขาดหายไปจนทำให้กรอบคิดในเชิงมโนทัศน์สำคัญที่ปรากฏในงาน Justice as Fairness ในปี 1958 โดยเฉพาะความเข้าใจเรื่องความเสมอภาคซึ่งเป็นพื้นฐานของความยุติธรรมนั้น ยังไม่ได้รับการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบเท่าที่ควร

ในทางปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์การเมือง เราจะเห็นว่าปัญหาความเสมอภาคทางเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในแกนกลางของการถกเถียงทางวิชาการในสาขาวิชาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว ในบริบทที่ปัจจุบัน

ที่เผยให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำด้านทรัพย์สิน โอกาส และอำนาจต่อรองที่มีความเข้มข้นและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นนี้ ส่งผลไปยังการวางคำถามที่สำคัญไว้ในการศึกษาค้นคว้าทางปรัชญาการเมืองและเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างยิ่ง โดยที่คำถามสำคัญดังกล่าวมิใช่เพียงว่าเราควรกระจายทรัพยากรอย่างไร หากแต่รวมถึงคำถามที่ว่าหลักการใดทำให้รูปแบบของความไม่เสมอภาคบางประเภทถือว่ามีขอบธรรมได้ งานของรอร์ลส์ในระยะแรกก็ได้กลายเป็นจุดอ้างอิงสำคัญต่อคำถามนี้ โดยเฉพาะแนวคิดความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรม (justice as fairness) ซึ่งเสนอให้ความเสมอภาคทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขตั้งต้นของการจัดระเบียบสถาบันพื้นฐานของสังคม

อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจในทศน์เรื่องความเสมอภาคในความคิดของรอร์ลส์มักจะอาศัยงานของเขาที่เขียนขึ้นระยะหลัง เช่น A Theory of Justice หรืองานตีความอย่าง Justice as Fairness: A Restatement (Rawls, 2001) ซึ่งเป็นงานที่ผ่านการพัฒนาทางทฤษฎีอย่างเป็นระบบและมีความซับซ้อนเชิงโครงสร้างสูง ทั้งในระดับหลักการและการจัดลำดับความสำคัญของเสรีภาพกับความเสมอภาค อีกทั้งยังได้รับการปรับกรอบให้มีลักษณะเป็นการเมืองมากขึ้นในงานเขียนระยะหลังอย่าง Political Liberalism (Rawls, 1995) ซึ่งพยายามตอบโจทย์สังคมพหุนิยมสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างทางศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกัน บทความ The Sense of Justice (1963) ยังได้เน้นย้ำในการให้คำอธิบายเชิงจิตวิทยาศีลธรรมเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลในการยอมรับและปฏิบัติตามหลักความยุติธรรมในฐานะส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพทางศีลธรรม งานเหล่านี้จึงมีความเป็นระบบของโครงข่ายทฤษฎีของรอร์ลส์ที่ชัดเจนอย่างยิ่ง แต่เมื่อพิจารณางานเหล่านี้ร่วมกันจะเห็นได้ว่ามโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคไม่ได้คงที่ หากแต่มีทศน์ดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการขัดเกลาปรับกรอบและจำกัดขอบเขตอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการเคลื่อนจากกรอบเชิงศีลธรรมทั่วไปไปสู่กรอบเชิงการเมืองที่มุ่งเน้นฉันทามติที่ซับซ้อนอย่างเห็นได้ชัด ด้วยเหตุนี้การกลับไปอ่านงานปี 1958 จึงช่วยให้เราแยกแยะแก่นมโนทัศน์ดั้งเดิมของรอร์ลส์ออกจากการพัฒนาทฤษฎีขึ้นมาในภายหลัง และยังทำให้เรามองเห็นรากฐานเชิงโครงสร้างของความเสมอภาคได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งในฐานะเงื่อนไขของสถานะความเป็นบุคคลทางศีลธรรม และในฐานะหลักการกำกับการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ซึ่งความเข้มข้นของงานชิ้นนี้นอกจากจะเป็นจุดตั้งต้นในการขยายทฤษฎีความยุติธรรมของเขาแล้ว ยังเป็นการวางรากฐานเชิงตรรกะของงานของเขาเองอย่างเข้มข้นมาก ๆ ชิ้นหนึ่ง

บทความนี้ตั้งคำถามหลักว่า รอร์ลส์เข้าใจความเสมอภาคอย่างไรในบทความปี 1958 และความเสมอภาคดังกล่าวทำหน้าที่เชิงโครงสร้างอย่างไรในทฤษฎีความยุติธรรมของเขา ข้อเสนอสำคัญของบทความก็คือความเสมอภาคในงานระยะแรกของรอร์ลส์มิได้หมายถึงความเสมอภาคเชิงผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ หากแต่เป็นความเสมอภาคเชิงสถานะและเชิงกระบวนการ ซึ่งถูกออกแบบให้เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการเลือกหลักการยุติธรรมภายใต้สถานการณ์เริ่มต้น (original position) ความเสมอภาคจึงทำหน้าที่เป็นหลักการกำกับที่กำหนดเงื่อนไขความชอบธรรมของความไม่เสมอภาคในภายหลัง มากกว่าจะเป็นข้อเรียกร้องให้เกิดการกระจายทรัพยากรอย่างเท่ากันโดยตรง ในแง่นี้การย้อนกลับไปศึกษาบทความปี 1958 ในฐานะต้นธารทางความคิดที่ยังคงความบริสุทธิ์เชิงโครงสร้างของแนวคิดสถานการณ์เริ่มต้นและความเสมอภาคในฐานะเงื่อนไขตั้งต้นของการยอมรับหลักการร่วมกันนั้น มีความสำคัญในแง่ที่ว่างานดังกล่าวยังไม่แบกรับภาระของการตอบโต้พหุนิยมเชิงศีลธรรมแบบใน Political Liberalism และยังไม่ซับซ้อนในรายละเอียดเชิงสถาบันแบบใน A Theory of Justice ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงเป็นเสมือนการเปิดพื้นที่ให้เรามองเห็นโครงสร้างแนวคิดของความเสมอภาคได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ในบทความนี้จะดำเนินการในลักษณะการวิเคราะห์เชิงมโนทัศน์ของรอร์ลส์ในงาน 1958 โดยบทความนี้มีเป้าหมายสองประการ คือ ประการแรก เพื่อฟื้นคืนความสำคัญของบทความปี 1958 ในฐานะแหล่งกำเนิดมโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคในทฤษฎีของรอร์ลส์ ประการที่สอง เพื่อเสนอว่าการทำความเข้าใจความเสมอภาคในฐานะหลักกำกับเชิงโครงสร้าง จะช่วยเปิดพื้นที่สำหรับการอภิปรายร่วมสมัย

เกี่ยวกับความเสมอภาคทางเศรษฐกิจและความชอบธรรมของความไม่เสมอภาคในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น บทความนี้จึงมิได้มุ่งเพียงอธิบายทฤษฎี หากแต่เสนอการอ่านเชิงมนทัศน์ที่ทำให้เห็นความเสมอภาคในงานของรอร์ลส์ในฐานะแกนกลางทางปรัชญาที่กำหนดทิศทางของความคิดของนักทฤษฎีในฐานความเที่ยงธรรมทั้งหมด ในส่วนถัดไปผู้เขียนจะอธิบายกรอบโครงความคิดของรอร์ลส์ในงานเขียนของเขาที่ชื่อว่าความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมและการตีความของนักวิชาการยุคหลัง จากนั้นจะนำเสนอความเสมอภาคในงานเขียนระยะแรกของรอร์ลส์และการสร้างกรอบทฤษฎี ว่าเขามีการนำเสนอการสร้างกรอบทฤษฎีอย่างไร และสุดท้ายจะนำเสนออรรถาธิบายของความเสมอภาคและการนำไปปรับใช้ผ่านการปรับข้อเสนอทางวิชาการเพื่อสนับสนุนความคิดของรอร์ลส์

การตีความงานเขียนความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรม

ในงานเขียนเรื่องความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมที่ตีพิมพ์ในปี 1958 ของรอร์ลส์นั้น เขาได้ชี้แจงในเบื้องต้นเอาไว้ว่า

“มโนทัศน์ของความยุติธรรมที่ข้าพเจ้าประสงค์จะพัฒนาขึ้น สามารถอธิบายให้ชัดเจนในรูปของหลักการสองประการดังนี้ ประการแรกบุคคลแต่ละคนซึ่งมีส่วนร่วมอยู่ในแบบแผนการปฏิบัติหนึ่ง ๆ หรือได้รับผลกระทบจากแบบแผนการปฏิบัติหนึ่ง ๆ ย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในเสรีภาพที่กว้างขวางที่สุดเท่าที่จะสอดคล้องกับเสรีภาพในลักษณะเดียวกันของทุกคน และประการที่สอง ความไม่เสมอภาคทั้งหลายย่อมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยพลการเว้นแต่จะมีเหตุผลอันสมควรที่จะคาดหมายได้ว่าความไม่เสมอภาคเหล่านั้นจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคน และทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขว่าตำแหน่งและสถานะซึ่งความไม่เสมอภาคดังกล่าวผูกติดอยู่ด้วย หรือเป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดความไม่เสมอภาคนั้น จะต้องเปิดโอกาสให้แก่ทุกคนอย่างเสมอภาค หลักการเหล่านี้แสดงถึงความยุติธรรมในฐานะที่เป็นแนวคิดที่ซับซ้อนสามประการ ได้แก่ เสรีภาพ (liberty) ความเสมอภาค และการให้รางวัลแก่การบริการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม”

(Rawls, 1958, pp. 165-166)

จะเห็นว่า รอร์ลส์อธิบายเอาไว้ว่า ความเข้าใจในมโนทัศน์ของความยุติธรรมนั้นมีระดับของความเข้าใจใน 2 ระดับ ก็คือ ความยุติธรรมในฐานะของเสรีภาพที่ทุกคนต่างมีอย่างเท่าเทียมกันภายใต้แบบแผนข้อกำหนดหนึ่ง ๆ ในสังคม กระนั้นก็ตาม การมีเสรีภาพที่เท่าเทียมนั้นก็สมารถที่จะขยายออกไปได้อย่างกว้างที่สุดเท่าที่มันไม่กระทบกับผู้อื่น (ซึ่งรอร์ลส์ได้ขยายความเอาไว้ในส่วนถัดไปในงานเขียนชิ้นดังกล่าวนี้) ส่วนในระดับที่สองนั้น มโนทัศน์ความยุติธรรมถูกทำความเข้าใจบนพื้นฐานความคิดที่ว่าเราสามารถยอมรับได้ว่าความยุติธรรมคือสิ่งที่ไม่ว่าจะต้องเป็นความเสมอภาคแบบเท่าเทียม กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ตราบเท่าที่ความไม่เสมอภาคนั้นก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกคน (Rawls, 1958, p. 166) สำหรับผู้เขียนแล้วการพิจารณาความคิดของรอร์ลส์ในงานเขียนชิ้นนี้ไม่เพียงแต่พูดถึงความยุติธรรมเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏมโนทัศน์สำคัญประการหนึ่งที่เราน่าจะนำไปสู่การทำความเข้าใจมโนทัศน์ทางการเมืองของเขาเพิ่มเติมขึ้นมาได้ นั่นคือ มโนทัศน์ความเสมอภาค (Concept of Equality) คำถามต่อไปก็คือว่า รอร์ลส์ได้วางรากฐานและอธิบายความเสมอภาคในงานชิ้นนี้ของเขาอย่างไร และนำไปสู่การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเสมอภาคที่จะเป็นฐานรองรับการอธิบายมโนทัศน์ความยุติธรรมของเขาต่อไปอย่างไร

มากไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นได้ว่า มโนทัศน์ความเสมอภาคในงานปี 1958 มิได้ถูกเสนอในฐานะเพียงอุดมคติทางศีลธรรมที่ลอยตัวอยู่นเหนือโครงสร้างสังคม หากแต่ถูกจัดวางให้เป็นเงื่อนไขเชิงเหตุผลของการตกลงร่วมกันภายใต้สถานการณ์เริ่มต้นของสังคม ในแง่ของความเสมอภาคจึงทำหน้าที่ทั้งในฐานะหลักประกันสถานะความเป็นบุคคลที่มีคุณค่าทางศีลธรรมเท่าเทียมกัน และในฐานะเกณฑ์พิจารณาความชอบธรรมของการจัดสรรผลประโยชน์และภาระในสังคมโดยอิงอยู่กับหลักเหตุผลและตรรกะ การวิเคราะห์ประเด็นนี้อย่างเป็นระบบย่อมช่วยให้เราเข้าใจพัฒนาการของทฤษฎีรอลส์ในระยะต่อมาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นดังที่รอลส์กล่าวว่า

ดังนั้น ส่วนแรกสะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่าคำถามเรื่องความยุติธรรมเกิดขึ้นเมื่อมีข้อเรียกร้องที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับการออกแบบแนวปฏิบัติหนึ่ง และเมื่อเป็นที่เข้าใจกันล่วงหน้าว่าแต่ละคนจะยินยอมที่จะทำได้ในสิ่งที่ตนเห็นว่าเป็นสิทธิของตน เป็นลักษณะทั่วไปของกรณีความยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลซึ่งต่างผลักดันข้อเรียกร้องของตนต่อกัน และระหว่างข้อเรียกร้องเหล่านั้นจำเป็นต้องหาดุลยภาพหรือความสมดุลที่เป็นธรรมให้พบ ในอีกด้านหนึ่ง ดังที่ส่วนที่สองแสดงไว้ การมีศีลธรรมย่อมอย่างน้อยต้องหมายถึงการยอมรับหลักการในฐานะที่ใช้บังคับอย่างเป็นกลางต่อการกระทำของตนเองพอ ๆ กับของผู้อื่น และยิ่งไปกว่านั้น หลักการดังกล่าวอาจก่อให้เกิดข้อจำกัดหรือการจำกัดต่อการแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง แน่แน่นอนว่า การมีศีลธรรมยังมีแง่มุมอื่นอีก การยอมรับหลักศีลธรรมต้องปรากฏให้เห็นในรูปของการยอมอ้างถึงหลักการเหล่านั้นเป็นเหตุผลในการจำกัดข้อเรียกร้องของตน ในการยอมรับภาระในการให้คำอธิบายพิเศษหรือข้อแก้ตัวเมื่อกระทำการขัดต่อหลักการเหล่านั้น หรือมิฉะนั้นก็ในการแสดงความละเอียด ความสำนึกผิด และความปรารถนาที่จะแก้ไขความผิด อย่างไรก็ดี เพียงพอแล้วที่จะกล่าว ณ ที่นี้ว่า การมีศีลธรรมนั้นมีลักษณะคล้ายกับการได้ให้คำมั่นอันมั่นคงไว้ล่วงหน้า เพราะบุคคลจำเป็นต้องยอมรับหลักศีลธรรมแม้ในกรณีที่ตนประสบผลเสียต่ตน บุคคลผู้ซึ่งคัดค้านทางศีลธรรมของเขาสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตนอยู่เสมอ อาจถูกสงสัยได้ว่าแท้จริงแล้วเขามีศีลธรรมเลย

ดังนั้น สองส่วนของคำอธิบายข้างต้นจึงมุ่งสะท้อนทั้งลักษณะของสถานการณ์ซึ่งคำถามเรื่องความยุติธรรมมักเกิดขึ้น และข้อจำกัดซึ่งการมีศีลธรรมย่อมกำหนดแก่บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น ด้วยวิธีนี้ เราจึงอาจเห็นได้ว่าการยอมรับหลักการแห่งความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะภายใต้เงื่อนไขทั้งหมดดังที่ได้พรรณนาไว้ ย่อมเป็นธรรมดาหากหลักการแห่งความยุติธรรมสองประการจะได้รับการรับรอง เนื่องจากไม่มีหนทางที่ผู้ใดจะได้เปรียบพิเศษเพื่อตนเอง แต่ละคนจึงอาจเห็นว่าสมควรที่จะรับรองความเสมอภาคเป็นหลักการตั้งต้น

(Rawls, 1958, pp. 172-173)

จากข้อความที่รอลส์อธิบายไว้ จะเห็นได้ว่าความเสมอภาคมิได้ถูกเสนอในฐานะข้อสรุปทางศีลธรรมที่ตั้งอยู่ลอย ๆ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการให้เหตุผลภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้ล่วงหน้า กล่าวคือเมื่อบุคคลต่างตระหนักว่าตนไม่อาจได้เปรียบเชิงโครงสร้างเหนือผู้อื่น และต้องผูกพันตนเองด้วยหลักการเดียวกันในอนาคตที่ยังไม่อาจคาดการณ์ได้ ความเสมอภาคจึงปรากฏขึ้นในฐานะ “จุดตั้งต้นที่สมเหตุสมผล” ของการตกลงร่วมกัน การรับรองความเสมอภาคในลักษณะนี้จึงมิใช่การเสียสละเพื่ออุดมคติ หากแต่เป็นเงื่อนไขขั้นต่ำที่ทุกฝ่ายสามารถยอมรับได้โดยไม่ตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกเอาเปรียบโดยพลการ นับสำคัญอยู่ที่ว่า ความเสมอภาคทำหน้าที่เป็นกลไกป้องกันการใช้อำนาจเชิงสถานะและทำให้หลักการที่ถูกเลือกมีลักษณะเป็นกลางต่อทุกตำแหน่ง

ทางสังคม ความเสมอภาคจึงมิใช่เพียงคุณค่าทางศีลธรรม หากแต่เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของความชอบธรรม เพราะหากไม่มีฐานะตั้งต้นที่เท่าเทียม การอ้างว่าหลักการใดได้รับการยอมรับร่วมกันก็ย่อมเป็นเพียงภาพลวงของฉันทามติ

ในอีกด้านหนึ่ง การที่รอร์ลส์ยอมรับว่าความไม่เสมอภาคบางประการสามารถเกิดขึ้นได้ ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่มีผู้ใดได้เปรียบพิเศษโดยพลการและทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ แสดงให้เห็นว่าความเสมอภาคในที่นี้มีใช้ความเสมอภาคเชิงผลลัพธ์ หากแต่เป็นความเสมอภาคเชิงสถานะและเชิงกระบวนการ กล่าวคือ ทุกคนมีสถานะเท่าเทียมกันในฐานะผู้ให้เหตุผลและผู้ยอมรับพันธะผูกพันร่วมกัน จากฐานะนี้เองจึงเปิดพื้นที่ให้เกิดความแตกต่างในผลลัพธ์ได้ ตราบเท่าที่ความแตกต่างนั้นสามารถผ่านการทดสอบเชิงเหตุผลภายใต้เงื่อนไขของความเป็นกลาง หากกล่าวอีกนัยหนึ่ง ความเสมอภาคทำหน้าที่เป็นเกณฑ์วัดความชอบธรรมของความไม่เสมอภาค ไม่ใช่ข้อเรียกร้องให้ลบล้างความแตกต่างทั้งหมด การตีความเช่นนี้ช่วยให้เห็นรากฐานของพัฒนาการในงานระยะหลังของรอร์ลส์ ซึ่งหลักความแตกต่าง (difference principle) มิได้ทำลายความเสมอภาค หากแต่ตั้งอยู่บนสมมติฐานของความเสมอภาคเชิงศีลธรรมที่มาก่อนแล้ว ด้วยเหตุนี้ ความเสมอภาคในงานปี 1958 จึงเป็นทั้งฐานรองรับและขอบเขตจำกัดของทฤษฎีความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมทั้งหมด

การอ่านรอร์ลส์อีกแบบหนึ่งเช่นเดียวกับผู้เขียนตีความไว้นี้คือ การอ่านรอร์ลส์ในบทความที่ชื่อว่า John Rawls and the search for stability โดย บาร์น บาร์รี (Barry, 1995) ในบทความดังกล่าวซึ่งชี้ให้เห็นว่าแก่นของปัญหาในงานเขียนเรื่องความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรม (1958) มิได้อยู่ที่การผูกทฤษฎีไว้กับลัทธิคำสอนครอบคลุม หากแต่อยู่ที่คำถามว่า หลักการซึ่งถูกเลือกภายใต้เงื่อนไขความเสมอภาคเชิงศีลธรรมจะสามารถดำรงเสถียรภาพของสังคมได้อย่างไรในบริบทของความหลากหลายทางความเชื่อ บาร์รีเห็นว่าจุดแข็งของรอร์ลส์คือการทำให้ความเสมอภาคเป็นเงื่อนไขของความเป็นกลาง และทำให้หลักการมีสถานะผูกพันโดยไม่ต้องอาศัยความเห็นพ้องเชิงอภิปรายใดๆ ความเสถียรจึงไม่ได้เกิดจากการที่ทุกคนแบ่งปันความดีเดียวกัน หากเกิดจากการที่ทุกคนยอมรับกรอบของความถูกต้องเดียวกัน ภายใต้โครงสร้างที่ไม่มีผู้ใดได้เปรียบเชิงสถานะ การตีความเช่นนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของผู้เขียนว่า ความเสมอภาคในรอร์ลส์เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของความชอบธรรม และเป็นฐานให้ความแตกต่างในผลลัพธ์ดำรงอยู่ได้โดยไม่ทำลายความเป็นธรรมร่วมกันของสังคมดังข้อความที่ว่า

ส่วนใน Political Liberalism ที่ว่าด้วย “แนวคิดเรื่องสังคมที่เป็นระเบียบเรียบร้อย” (Rawls, 1995, pp. 35–40) ได้กำหนดเกณฑ์ไว้สามประการ ประการแรก คือ “สังคมที่ทุกคนยอมรับ และต่างก็รู้ว่าผู้อื่นทุกคนยอมรับหลักการความยุติธรรมชุดเดียวกัน” ประการที่สอง คือ “โครงสร้างพื้นฐานของสังคมเป็นที่รับรู้โดยสาธารณะ หรือมีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่าสอดคล้องกับหลักการเหล่านี้” และประการที่สาม คือ “พลเมืองมีสำนึกแห่งความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพตามปกติ และด้วยเหตุนี้โดยทั่วไปจึงปฏิบัติตามสถาบันพื้นฐานของสังคม ซึ่งพวกเขาเห็นว่าเป็นสถาบันที่ยุติธรรม” (Rawls, 1995 p. 35) ใน A Theory of Justice สังคมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยถูกนิยามว่าเป็นสังคม “ที่ทุกคนยอมรับและรู้ว่าผู้อื่นยอมรับหลักการความยุติธรรมชุดเดียวกัน และสถาบันพื้นฐานของสังคมก็สอดคล้องกับหลักการเหล่านั้น และเป็นที่รับรู้ว่าจะสอดคล้องกับหลักการดังกล่าว” อีกทั้งยัง “ถูกกำกับโดยมโนทัศน์ความยุติธรรมสาธารณะของตน ซึ่งหมายความว่าสมาชิกของสังคมมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าและโดยปกติมีประสิทธิผลที่จะกระทำการตามที่หลักการความยุติธรรมกำหนด” (Rawls, 1971, pp. 453–454) เมื่อพิจารณาโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างเล็กน้อยทางถ้อยคำ จะเห็นได้ชัดว่าเกณฑ์ทั้งสามประการนี้เหมือนกันโดยแท้จริง ดังนั้น จึงไม่มีหลักฐานสนับสนุน

ข้ออ้างปัจจุบันของรอลส์ที่ว่า แนวคิดเรื่องสังคมที่เป็นระเบียบเรียบร้อยตามที่ปรากฏใน A Theory of Justice นั้นกำหนดให้พลเมืองต้องยอมรับหลักการความยุติธรรมบนพื้นฐานของลัทธิคาสอนเชิงปรัชญาแบบครอบคลุมแต่อย่างใด

(Barry, 1995, p. 879)

อย่างไรก็ตาม การยืนยันว่าความเสมอภาคในงานเขียนของรอลส์เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของความชอบธรรม มิได้ปราศจากข้อท้าทายเลย ทั้งนี้ก็เพราะว่าในงานของจีเอ โคเฮน (Cohen, 2008) ที่ชื่อว่า Rescuing Justice and Equality เขาได้เสนอข้อวิจารณ์สำคัญว่าทฤษฎีของรอลส์ยังผูกพันอยู่กับโครงสร้างสถาบันมากเกินไป และปล่อยให้ความไม่เสมอภาคบางรูปแบบดำรงอยู่ได้เพียงเพราะมันเป็นแรงจูงใจเชิงสถาบัน ด้วยเหตุนี้ โคเฮนเห็นว่าหากยึดความเสมอภาคเชิงศีลธรรมอย่างจริงจัง หลักความแตกต่างไม่ควรถูกใช้เพื่อรองรับความได้เปรียบที่เกิดจากแรงจูงใจส่วนตัวของผู้มีพรสวรรค์ ในมุมมองนี้เอง ความเสมอภาคจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงกติกาของโครงสร้างพื้นฐาน หากต้องแผ่ไปถึงจริยธรรมของปัจเจกด้วย ข้อวิจารณ์หลักจึงวิจารณ์ว่ารอลส์ไม่ใส่ใจความเสมอภาคในฐานะศีลธรรมแบบหนึ่งที่ต้องเข้าใจมากไปกว่าหลักเหตุผลในเชิงจิตวิทยา การถกเถียงดังกล่าวทำให้เห็นชัดขึ้นว่า จุดต่างระหว่างรอลส์กับโคเฮนมิได้อยู่ที่การยอมรับหรือปฏิเสธความเสมอภาค หากแต่อยู่ที่ขอบเขตการบังคับใช้ของมันว่าจะหยุดอยู่ที่สถาบันหรือครอบคลุมถึงเจตคติและศีลธรรมของสมาชิกในสังคมด้วย กระนั้นก็ตามข้อวิจารณ์ของโคเฮนที่เห็นว่ารอลส์ยอมอ่อนข้อให้แรงจูงใจเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว อาจถูกโต้แย้งได้จากข้อความของรอลส์เองว่า การสมมติให้คู่กรณีแสวงหาประโยชน์ส่วนตนมิได้เป็นฐานศีลธรรมของทฤษฎี หากเป็นเพียงเงื่อนไขเชิงวิเคราะห์ที่ทำให้คำถามเรื่องความยุติธรรมเกิดขึ้น ความยุติธรรมจึงมิได้ออกแบบสำหรับ “สมาคมของนักบุญ” หากแต่ออกแบบมาสำหรับสังคมที่มีผลประโยชน์แข่งขันกัน ภายใต้กรอบนี้หลักการเชิงเหตุผลมิได้ทำหน้าที่ปรับพฤติกรรมรายบุคคลให้บริสุทธิ์ทางศีลธรรม หากแต่กำหนดมาตรฐานสาธารณะสำหรับประเมินโครงสร้างร่วมกัน ดังนั้น การจำกัดขอบเขตไว้ที่โครงสร้างพื้นฐานจึงมิใช่การลดทอนความเสมอภาค หากเป็นการรักษาสถานะของมันในฐานะเงื่อนไขแห่งความชอบธรรมร่วมกัน (Rawls, 1958, pp. 174-177)

ด้วยเหตุนี้มนัสทัศน์ความเสมอภาคในงาน Justice as Fairness (1958) ของรอลส์มิได้ถูกเสนอในฐานะอุดมคติทางศีลธรรมที่ลอยตัว หากแต่ทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของการให้เหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรม ความเสมอภาคในที่นี้จึงมิใช่ความเสมอภาคเชิงผลลัพธ์ หากเป็นความเสมอภาคเชิงสถานะและเชิงกระบวนการ กล่าวคือ เป็นฐานะความเป็นบุคคลทางศีลธรรมที่เท่าเทียมกันของผู้เข้าร่วมในการกำหนดหลักการร่วมกัน ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่มีผู้ใดได้เปรียบเชิงโครงสร้าง ความเสมอภาคจึงปรากฏในฐานะจุดตั้งต้นที่สมเหตุสมผลของการรับรองหลักการแห่งความยุติธรรม และทำหน้าที่เป็นเกณฑ์วัดความชอบธรรมของความไม่เสมอภาคที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง มากไปกว่านั้น การวิเคราะห์ยังได้ชี้ให้เห็นว่า การจำกัดขอบเขตของความยุติธรรมไว้ที่โครงสร้างพื้นฐานของสังคม มิได้หมายถึงการลดทอนความเข้มแข็งของอุดมคติความเสมอภาค หากแต่เป็นความพยายามรักษาสถานะของมันในฐานะมาตรฐานสาธารณะที่ทุกฝ่ายสามารถรับรองร่วมกันได้ แม้ท่ามกลางความแตกต่างทางศีลธรรมและผลประโยชน์ การอ่านเช่นนี้จึงวางพื้นฐานสำหรับการพิจารณาพัฒนาการของแนวคิดดังกล่าวในงานระยะต่อมาของรอลส์ต่อไป

ความความเสมอภาคในงานเขียนระยะแรกของรอร์ลส์และการสร้างกรอบทฤษฎี

การตีความมโนทัศน์ความเสมอภาคในงานเขียนระยะแรกของรอร์ลส์จำเป็นต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจบริบททางทฤษฎีที่เขา กำลังเผชิญในช่วงทศวรรษ 1950 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ปรัชญาการเมืองภาษาอังกฤษยังคงได้รับอิทธิพลจากทั้งประเพณีอรรถประโยชน์นิยมและทฤษฎีสัญญาประชาคมในรูปแบบคลาสสิก บทความ Justice as Fairness (Rawls, 1958) มิได้ปรากฏขึ้นในฐานะระบบทฤษฎีที่สมบูรณ์แบบหากเป็นความพยายามวางกรอบเชิงมโนทัศน์เพื่ออธิบายว่าความยุติธรรมควรถูกทำความเข้าใจในฐานะหลักการกำกับแนวปฏิบัติร่วมกันอย่างไร ภายใต้กรอบดังกล่าว ความเสมอภาคมิได้ถูกเสนอในฐานะเป้าหมายทางสังคมที่ต้องบรรลุในเชิงปริมาณ หากถูกกำหนดให้เป็นเงื่อนไขตั้งต้นของการให้เหตุผลร่วมกันระหว่างบุคคลที่ต่างมีผลประโยชน์และข้อเรียกร้องแข่งขันกัน ความเสมอภาคจึงมีสถานะเป็นโครงสร้างเบื้องต้นที่ทำให้คำถามเรื่องความยุติธรรมมีความหมาย กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากไม่มีสมมติฐานว่าบุคคลต่างมีสถานะทางศีลธรรมเท่าเทียมกัน การอ้างว่าหลักการใดยุติธรรมก็ย่อมขาดฐานรองรับเชิงเหตุผล เพราะจะไม่อาจอธิบายได้ว่าทำไมข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายจึงควรถูกพิจารณาอย่างเสมอกันตั้งแต่แรกเริ่ม

ในงานปี 1958 รอร์ลส์มิได้ใช้ภาษาเชิงเทคนิคอย่างคำว่าสถานการณ์เริ่มต้น (original position) ในรูปแบบที่พัฒนาขึ้นภายหลังใน A Theory of Justice แต่เขาได้วางโครงสร้างความคิดที่มีลักษณะใกล้เคียงกันแล้ว กล่าวคือ การอธิบายเงื่อนไขที่ทำให้หลักการแห่งความยุติธรรมสามารถได้รับการรับรองร่วมกันได้อย่างสมเหตุสมผล เงื่อนไขดังกล่าวรวมถึงการสมมติว่าบุคคลต่างไม่อาจใช้อำนาจเชิงสถานะหรือความได้เปรียบเฉพาะตนในการกำหนดกติกาให้เอื้อต่อผลประโยชน์ของตนโดยพลการ ความเสมอภาคจึงทำหน้าที่ในเชิงกระบวนการ (procedural) โดยกำหนดให้ทุกฝ่ายต้องให้เหตุผลภายใต้สถานะที่ไม่มีใครมีสิทธิพิเศษเหนือผู้อื่น นัยสำคัญของการตีความเช่นนี้คือ ความเสมอภาคมิได้เป็นเพียงคุณค่าหนึ่งในบรรดาคุณค่าหลายประการ หากเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คุณค่าอื่น ๆ สามารถถูกจัดลำดับหรือประสานกันได้อย่างมีความหมาย เมื่อรอร์ลส์เสนอว่าความไม่เสมอภาคบางรูปแบบอาจยอมรับได้ หากมันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนและเปิดโอกาสอย่างเสมอภาคนั้นมิได้หมายความว่าเขาละทิ้งความเสมอภาค หากแต่สะท้อนว่าความเสมอภาคทำหน้าที่เป็นเกณฑ์กำกับ (regulative standard) สำหรับประเมินความชอบธรรมของความแตกต่าง ความไม่เสมอภาคจึงต้องผ่านการทดสอบว่ามันสอดคล้องกับฐานะความเป็นบุคคลที่เท่าเทียมกันหรือไม่ มิใช่เพียงว่ามันเพิ่มผลรวมของประโยชน์โดยรวมเท่านั้น

การตีความความเสมอภาคในลักษณะดังกล่าวยังช่วยอธิบายความแตกต่างระหว่างกรอบของรอร์ลส์กับจารีตความคิดที่มองความยุติธรรมเป็นเพียงข้อตกลงเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างฝ่ายที่มีอำนาจใกล้เคียงกัน แม้รอร์ลส์จะยอมรับว่าแนวคิดของเขามีความใกล้เคียงกับทฤษฎีสัญญาประชาคมหรือแม้แต่ทฤษฎีเกมในบางแง่มุม แต่เขาย้ำชัดว่าการสมมติให้คู่กรณีแสวงหาประโยชน์ส่วนตนมิใช่ทฤษฎีทั่วไปว่าด้วยแรงจูงใจของมนุษย์ หากเป็นเพียงการจัดฉากเงื่อนไขที่คำถามเรื่องความยุติธรรมมักเกิดขึ้นจริงในสังคมที่มีผลประโยชน์แข่งขันกัน ความเสมอภาคจึงไม่ใช่ผลของดุลยภาพแห่งอำนาจ หากเป็นข้อกำหนดเชิงศีลธรรมที่ต้องได้รับการยอมรับเพื่อให้การตกลงมีสถานะชอบธรรม ในกรอบนี้ หลักการแห่งความยุติธรรมไม่ใช่ผลของการต่อรองเฉพาะหน้า แต่เป็นการรับรองมาตรฐานแห่งการตัดสินที่จะใช้ประเมินแนวปฏิบัติร่วมกันในทุกกรณี ความเสมอภาคจึงมีลักษณะเป็นโครงสร้างเชิงตรรกะของการรับรองดังกล่าว เพราะหากปราศจากสมมติฐานว่าทุกฝ่ายมีสถานะเท่าเทียมกันในฐานะผู้ให้เหตุผล การรับรองหลักการใด ๆ ก็จะเป็นเพียงการสะท้อนความเหนือกว่าของฝ่ายหนึ่งเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ใช่การตกลงที่มีความยุติธรรมอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาในภาพรวม ความเสมอภาคในงานระยะแรกของรอร์ลส์จึงควรถูกเข้าใจในฐานะเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของความชอบธรรมทางการเมือง มากกว่าจะเป็นข้อเรียกร้องให้เกิดการกระจายผลลัพธ์อย่างเท่าเทียมกันโดยตรง ความเสมอภาคทำหน้าที่กำหนดขอบเขตภายในที่ความไม่เสมอภาคสามารถเกิดขึ้นได้

โดยไม่บ่อนทำลายฐานะความเป็นบุคคลของผู้เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ความแตกต่างในผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจหรือสังคม จะชอบธรรมได้ก็ต่อเมื่อมันไม่ตั้งอยู่บนความได้เปรียบโดยพลการ และสามารถอธิบายได้ภายใต้เงื่อนไขที่ทุกฝ่าย ในฐานะผู้มีสถานะเท่าเทียมกันย่อมมีเหตุผลที่จะยอมรับมันได้ การตีความเช่นนี้ทำให้เห็นความต่อเนื่องภายใน ทฤษฎีของรอร์ลส์ กล่าวคือ แม้งานระยะหลังจะพัฒนาเครื่องมือเชิงสถาบันและเชิงกระบวนการที่ซับซ้อนขึ้น แต่แก่นมโนทัศน์เรื่องความเสมอภาคในฐานะฐานะความเป็นบุคคลที่เท่าเทียมกันยังคงทำหน้าที่เป็นจุดตั้งต้นของการให้เหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรมเสมอ ด้วยเหตุนี้ การอ่านงานปี 1958 อย่างใกล้ชิดจึงช่วยให้เราเห็นว่า ความเสมอภาคมิได้เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรม หากเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ ทฤษฎีทั้งหมดมีความสอดคล้องและมีพลังอธิบายเชิงปรัชญาอย่างแท้จริง

ในทำนองเดียวกัน การอ่านรอร์ลส์ในมิติความเสมอภาคนั้น ปรากฏในบทความของโจนาธาน ฟลอยด์ (Jonathan Floyd, 2017) ซึ่งเขาได้ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามรดกสำคัญของรอร์ลส์มิได้อยู่ที่เนื้อหาของทฤษฎี ความยุติธรรมเพียงอย่างเดียว หากอยู่ที่ระเบียบวิธีในการให้ความชอบธรรมแก่หลักการทางการเมือง กล่าวคือ วิธีการให้เหตุผลผ่านกระบวนการดุลยภาพเชิงไตร่ตรอง (reflective equilibrium) ฟลอยด์ (Floyd, 2017) อธิบายว่ากรอบวิธีวิพากษ์นี้มีความต่อเนื่องตั้งแต่งานระยะแรกจนถึงงานระยะหลัง และทำหน้าที่เป็นโครงสร้าง ที่หลอมรวมแนวคิดอย่างสถานะเริ่มแรกและฉันทามติที่ทับซ้อนกัน¹ เข้าไว้ด้วยกัน ประเด็นนี้สนับสนุนข้อเสนอ เกี่ยวกับความเสมอภาคในงานปี 1958 เพราะแสดงให้เห็นว่าแม้เครื่องมือเชิงแนวคิดจะพัฒนาไป แต่โครงสร้าง การให้เหตุผลยังคงตั้งอยู่บนการทำให้ความคิดที่เรามีอยู่แล้วสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ ยิ่งไปกว่านั้นฟลอยด์ (Floyd, 2017) ชี้ว่ารอร์ลส์มิได้ตั้งทฤษฎีบนความจริงเชิงอภิปรัชญา หากตั้งอยู่บนการจัดระบบข้อพิจารณา เชิงศีลธรรมที่ผ่านการไตร่ตรองแล้วให้สอดคล้องกัน หลักการใดจะชอบธรรมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับระดับ ความสอดคล้องกับความเชื่อเชิงบรรทัดฐานที่เรายึดถืออยู่ การอ่านเช่นนี้ช่วยยืนยันว่า ความเสมอภาค ในงานระยะแรกมิใช่เพียงข้อเสนอเชิงผลลัพธ์ หากเป็นเงื่อนไขเชิงวิธีวิทยาที่ทำให้หลักการแห่งความยุติธรรมได้รับการยอมรับร่วมกันอย่างสมเหตุสมผล กระนั้นก็ตามแม้งานเขียนนี้จะทำให้รอร์ลส์ห่างไกลจากโลกความเป็นจริง ค่อนข้างมาก แต่ในทางปฏิบัติการสร้างทฤษฎีของเขากลับมิได้แยกขาดจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์ในการขยายความให้ชัดเจนในงานเขียนยุคหลัง ตัวอย่างชัดเจนคือแนวคิด four-stage sequence ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจจากรัฐธรรมนูญและประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกา (Rawls, 1999, p. 172) ตลอดจนการอภิปรายเรื่องคุณค่าอันเป็นธรรมของเสรีภาพทางการเมือง ซึ่งต้องอาศัยการออกแบบสถาบันจริง เพื่อทำให้เสรีภาพมีความหมายเชิงปฏิบัติ (King, 2025) ในแง่นี้งานเขียนระยะแรกอย่างความยุติธรรมในฐานะ ความเที่ยงธรรม จึงเป็นการวางกรอบทฤษฎีที่แข็งแกร่งบนฐานของการใช้กรอบเรื่องความเสมอภาคมาอธิบาย ดังที่โทมัส พอกกี (Pogge, 2007) อธิบายว่าแบบจำลองสัญญาของรอร์ลส์มีนัยทางศีลธรรมโดยตัวมันเอง เพราะการจัดวางคู่กรณีในฐานะผู้มีสถานะเสมอกันคือการปฏิเสธความได้เปรียบโดยพลการตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นี่เองที่ชี้ให้เห็นว่ารอร์ลส์เสนอความเสมอภาคในเชิงกระบวนการในงานนี้ที่ชัดเจนอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ บทความ Justice as Fairness ในปี 1958 จึงมองความเสมอภาคมิใช่ในฐานะผลลัพธ์ ของการกระจายทรัพยากร หากแต่เป็นการมองความเสมอภาคในฐานะที่เป็นเงื่อนไขตั้งต้นของความชอบธรรม ทางศีลธรรมและการเมืองในเชิงหลักการของสถาบัน กล่าวอย่างชัดเจนที่สุด ความเสมอภาคคือสมมติฐานว่าบุคคล ทุกคนมีสถานะทางศีลธรรมเท่าเทียมกัน และด้วยเหตุนี้ ข้อเรียกร้องของแต่ละฝ่ายจึงต้องได้รับการพิจารณา อย่างเสมอกันตั้งแต่แรกเริ่ม ความเสมอภาคจึงทำหน้าที่เชิงกระบวนการ (procedural) มากกว่าผลลัพธ์

¹ แนวคิดนี้ปรากฏชัดในหนังสือ Political Liberalism โดยหมายถึง สถานการณ์ที่บุคคลหรือกลุ่มซึ่งมีหลักคำสอนทางศีลธรรม ศาสนา หรือปรัชญาการเมืองที่แตกต่างกัน (comprehensive doctrines) สามารถ “เห็นพ้องร่วมกัน” ต่อหลักการพื้นฐานทางการเมืองชุดหนึ่งได้ แม้เหตุผล ที่แต่ละฝ่ายใช้สนับสนุนหลักการนั้นจะแตกต่างกันก็ตาม กล่าวคือ ความเห็นพ้องไม่ได้เกิดจากการที่ทุกคนคิดเหมือนกันทั้งหมด แต่เกิดจากการที่ “ส่วนหนึ่ง” ของความเชื่อแต่ละระบบมาทับซ้อนกันในระดับหลักการการเมืองพื้นฐาน เช่น เสรีภาพพื้นฐานหรือความเสมอภาคทางการเมือง

(distributive) กล่าวคือ มันกำหนดกรอบการให้เหตุผลที่ไม่มีใครสามารถใช้อำนาจ สถานะ หรือความได้เปรียบ โดยพลการมากำหนดกติกาให้เอื้อประโยชน์แก่ตนเองได้ ความไม่เสมอภาคใด ๆ จะชอบธรรมได้ก็ต่อเมื่อสามารถอธิบายและปกป้องได้ภายใต้เงื่อนไขที่ทุกฝ่ายในฐานะผู้มีสถานะเท่าเทียมกันมีเหตุผลจะยอมรับ กล่าวโดยสรุปงานปี 1958 เสนอความเสมอภาคในฐานะโครงสร้างพื้นฐานของการให้เหตุผลเกี่ยวกับความยุติธรรม อันเป็นฐานที่ทำให้ทฤษฎีทั้งหมดมีเอกภาพและความชอบธรรมเชิงหลักการ

นัยสำคัญของความเสมอภาคและการนำไปปรับใช้ผ่านการปรับข้อเสนอทางวิชาการเพื่อสนับสนุนความคิดของรอร์ลส์

จากการวิเคราะห์งานเขียนของรอร์ลส์ในช่วงต้นที่ผ่านมา เราเห็นแล้วว่าความเสมอภาคในความหมายของเขาไม่ใช่เพียงความเท่าเทียมของผลลัพธ์ แต่เป็นสถานะที่เท่าเทียมกันของบุคคลในฐานะผู้มีส่วนร่วมกำหนดเงื่อนไขของความร่วมมือทางสังคม ความเสมอภาคจึงทำงานเป็นทั้งเงื่อนไขเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม และข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ป้องกันไม่ให้ใครใช้อำนาจหรือความได้เปรียบบิดเบือนกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เมื่อนำแนวคิดนี้ไปสู่การออกแบบนโยบายและสถาบันทางสังคม เราต้องเผชิญกับความท้าทายสำคัญสองประการที่ ปีเตอร์ เวสเทน (Peter Westen) และอมาตยา เซน (Amartya Sen) ร่วมกันชี้ให้เห็น นั่นคือปัญหาความว่างเปล่าทางแนวคิดของความเสมอภาค ปัญหาการรวมข้อมูลทางสังคมที่ซับซ้อน ความเข้าใจทั้งสามมิตินี้จะช่วยให้เราสามารถนำแนวคิดของรอร์ลส์มาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการตีความที่คลุมเครือ

โดยเวสเทน (Westen, 1982) เตือนเราว่าความเสมอภาคเป็น “empty vessel with no substantive moral content of its own” ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ของเรวาร์รอร์ลส์ใช้ความเสมอภาคเป็นกรอบทางโครงสร้างมากกว่าเป็นหลักการเชิงสาระโดยตรง เมื่อรอร์ลส์พูดถึงความเสมอภาคของพลเมืองในกระบวนการตัดสินใจร่วม สิ่งที่เขาจริงใจคือการรับรองสิทธิเชิงสาระหลายประการ เช่น สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล และสิทธิที่จะไม่ถูกรวบงัดด้วยอำนาจทางเศรษฐกิจ ดังนั้น การนำไปปรับใช้จึงต้องระบุมาตรฐานที่สำคัญ (substantive standards) ให้ชัดเจนในแต่ละบริบท ตัวอย่างเช่น ในด้านการศึกษา การอ้างความเสมอภาคเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ เราต้องกำหนดว่าโอกาสที่เท่าเทียม หมายถึงอะไร ซึ่งอาจรวมถึงการจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจผ่านระบบทุนการศึกษาที่ออกแบบให้เข้าถึงกลุ่มด้อยโอกาสจริงๆ ไม่ใช่เพียงคัดเลือกตามผลการเรียน การกระจายครูที่มีคุณภาพไปยังพื้นที่ห่างไกล และการออกแบบหลักสูตรที่พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และมีส่วนร่วมทางสังคม ในทำนองเดียวกัน เมื่อพูดถึงระบบสุขภาพ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าไม่ใช่การให้สิทธิเท่าเทียมในนามธรรม แต่ต้องเป็นการเข้าถึงที่สำคัญ (substantive access) ที่รับประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพเทียบเท่ากันจริง เพราะสุขภาพเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของการมีสถานะเท่าเทียมกันในฐานะพลเมือง

ส่วนเซน (Sen, 1977) เสนอมิติที่สองของความท้าทายผ่านการวิเคราะห์ทฤษฎีการเลือกทางโดยเซนแสดงให้เห็นว่าเมื่อออกแบบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากร เราไม่สามารถอาศัยกลไกประชาธิปไตยแบบเสียงข้างมากเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีการใช้การเปรียบเทียบระหว่างบุคคล (interpersonal comparisons) อย่างชัดเจน เช่น การยอมรับว่าผู้ยากจนได้ประโยชน์จากบริการสาธารณะมากกว่าผู้มั่งคั่งในแง่สัมบูรณ์ กรณีศึกษาที่ชัดเจนคือนโยบายภาษีและการกระจายรายได้ ภาษีมรดกหรือภาษีที่ดินไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือจัดหารายได้ แต่เป็นกลไกจำกัดการสะสมทรัพย์สินและอำนาจข้ามรุ่นที่อาจบ่อนทำลายความเสมอภาคทางการเมืองที่รอร์ลส์ต้องการรักษาไว้

บทสรุป

บทความนี้แสดงให้เห็นว่าความเสมอภาคในงานเขียนช่วงต้นของรอว์ลส์ โดยเฉพาะใน *Justice as Fairness* (1958) มีบทบาทเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนกว่าการเป็นเพียงหลักการเชิงสาระ ผ่านการวิเคราะห์สามส่วนหลัก เราเห็นว่าความเสมอภาคทำงานในสามลักษณะพร้อมกัน ประการแรก เป็นเงื่อนไขเริ่มต้นที่กำหนดสถานะของบุคคลในฐานะผู้มีส่วนร่วมกำหนดหลักการยุติธรรม ไม่ใช่เพียงผู้รับผลของการตัดสินใจ ประการที่สอง เป็นข้อจำกัดเชิงกระบวนการที่ป้องกันไม่ให้ใครใช้อำนาจหรือความได้เปรียบทางธรรมชาติและสังคมบิดเบือนการตัดสินใจร่วมกัน และประการที่สาม เป็นกรอบการประเมินว่าสถาบันทางสังคมรักษาสถานะที่เท่าเทียมกันของพลเมืองไว้ได้หรือไม่ การตีความของนักวิชาการที่มองความเสมอภาคในงาน 1958 เป็นเพียงความเที่ยงธรรมทางกระบวนการจึงมองข้ามมิติสำคัญของความเสมอภาคในฐานะสถานะ การวิเคราะห์แนวคิด “ตำแหน่งดั้งเดิม” แสดงให้เห็นว่ารอว์ลส์ใช้ความเสมอภาคเป็นเงื่อนไขที่รับประกันว่าทุกคนมีอำนาจเท่าเทียมกันในการมีส่วนร่วมกำหนดหลักการยุติธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความชอบธรรมของสถาบันทางสังคม ความเสมอภาคจึงไม่ใช่เพียงผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ แต่เป็นลักษณะสำคัญของกระบวนการที่ทำให้หลักการยุติธรรมมีความชอบธรรม

อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ต้องเผชิญกับความท้าทายที่เวสเทินและเซนชี้ให้เห็นที่ว่าความเสมอภาคเป็นแนวคิดที่ว่างเปล่าซึ่งต้องเติมเนื้อหาเชิงสาระ และกลไกประชาธิปไตยแบบเสียงข้างมากมีข้อจำกัดในการจัดสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม ดังนั้น การออกแบบนโยบายต้องระบุสิทธิเชิงสาระที่ชัดเจน ใช้การเปรียบเทียบระหว่างบุคคล และแก้ไขความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง เพื่อให้ความเสมอภาคที่รอว์ลส์มุ่งหวังคือการที่ทุกคนมีสถานะเท่าเทียมกันในการร่วมกันกำหนดชะตากรรมของตนเอง กลายเป็นจริงได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาต่อยอดจากการค้นพบในบทความนี้ สามารถขยายไปสู่การวิเคราะห์ความยุติธรรมในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม (multiculturalism) ได้อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากความเสมอภาคในความหมายของรอว์ลส์ถูกเข้าใจในฐานะความเสมอภาคเชิงสถานะและเชิงกระบวนการ คำถามสำคัญที่ควรถูกพิจารณาต่อไป คือ ภายใต้อำนาจที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา และอัตลักษณ์ กลไกเชิงสถาบันจะสามารถรักษาความเสมอภาคดังกล่าวได้อย่างไรโดยไม่ทำให้ความแตกต่างเหล่านั้นถูกกลืนหายไป การศึกษาต่อยอดในประเด็นนี้ อาจมุ่งสำรวจความตึงเครียดระหว่างความเป็นกลางเชิงสถาบันกับการยอมรับความแตกต่าง รวมถึงวิเคราะห์ว่าหลักการความยุติธรรมในฐานะความเที่ยงธรรมสามารถรองรับข้อเรียกร้องเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ได้เพียงใด ทั้งในระดับนโยบายสาธารณะและระดับการออกแบบหลักสูตรการศึกษา ซึ่งจะช่วยเปิดพื้นที่สำหรับการสนทนาทางวิชาการเกี่ยวกับความยุติธรรมที่ไม่จำกัดอยู่เพียงความเสมอภาคเชิงนามธรรม หากแต่เชื่อมโยงกับความเป็นจริงของสังคมที่หลากหลายอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Barry, B. (1995). John Rawls and the search for stability. *Ethics*, 105(4), 874-915.
- Cohen, G. A. (2008). *Rescuing justice and equality*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Floyd, J. (2017). Rawls' methodological blueprint. *European Journal of Political Theory*, 16(3), 367-381.
- King, L. (2025). *How should we do political theory? Reading Rawls on method*. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13698230.2025.2496599?needAccess=true>.
- Pogge, T. (2007). John Rawls: His life and theory of justice. In S. Freeman (Ed.), *The Cambridge companion to Rawls* (pp. 17-53). Cambridge, Massachusetts: Cambridge University Press.

- Rawls, J. (1958). Justice as fairness. *The philosophical review*, 67(2), 164-194.
- _____. (1963). The sense of justice. *The Philosophical Review*, 72(3), 281–305.
- _____. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press.
- _____. (1995). *Political liberalism*. New York: Columbia University Press.
- _____. (2001). *Justice as fairness: A restatement* (E. Kelly, Ed.). Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.
- Sen, A. (1977). Social choice theory: A re-examination. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 45(1), 53-89.
- Westen, P. (1982). The empty idea of equality. *Harvard law review*, 95(3), 537-596.